

АНОТАЦІЯ

Орехов М. О. Глобальна діджиталізація фінансової системи. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2021.

Дисертаційну роботу присвячено дослідженню теоретичних засад трансформації світової фінансової системи під впливом глобальної діджиталізації та розробки науково-практичних рекомендацій щодо генерації позитивних ефектів цифрових фінансів на вирішення проблем інклюзивного розвитку країн.

У розділі 1 «Теоретико-методологічні основи дослідження процесу діджиталізації глобальної фінансової системи» удосконалено концепт виявлення впливу глобальної діджиталізації на світову фінансову систему, яка спричиняє стратегічні, технологічні, операційні та соціокультурні перетворення в еко-системі функціонування глобальних фінансів, створює їх нову форму – «цифрові фінанси», змінює інституційну архітектуру глобальної фінансової системи, модифікує конкурентні механізми на глобальному фінансовому ринку; систематизовано сфери використання цифрових фінансів: банківський сектор (поширення цифрових технологій у банківських операціях); електронна торгівля (застосування онлайн платежів у сучасній безготівковій формі); електронні перекази (використання цифрової валюти під час трансакційних процесів); електронні торги (операції на фінансових ринках з урахуванням цифрової валюти); узагальнено основні переваги криптовалют (відсутність інфляції, однорангова мережа криптовалют - необмежені можливості для транзакцій; відсутність кордонів;

децентралізація; анонімність; прозорість; швидкість транзакцій); та їх ризики (нестабільність; низька довіра та готовність до обігу у широкому колі споживачів через відсутність достатнього рівня поінформованості, знань та досвіду у сфері цифрових фінансів; технологічна та організаційна складність регулювання та запобігання використанню для відмивання грошей або фінансування незаконної діяльності); узагальнено переваги та недоліки діяльності на фінансових ринках небанківських установ (FinTech та BigTech), визначено види їх конкурентних стратегій на глобальних фінансових ринках.

Дисертантом запропоновано авторський категоріальний апарат дослідження глобальної діджиталізації світової фінансової системи, а саме під поняттям «діджиталізація» розуміється процес глобальних трансформацій, який у вузькому сенсі пов'язаний із приведенням будь-якого різновиду інформації в цифрову форму, у широкому – з «оцифровуванням буття», поєднанням з мережевими комунікаційними ефектами Інтернету, наслідками чого є поєднання фізичного та віртуального світів життєдіяльності людини; стратегічні, технологічні, операційні та культурні зміни її економічної діяльності у принципово новій еко-системі бізнесу; під поняттям «цифрові фінанси» розуміється всі фінансові продукти та послуги, що продукуються із використанням інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій, а також технології та інфраструктура, що дозволяють приватним особам та компаніям отримати доступ до платежів, заощаджень та кредитних послуг дистанційно (через Інтернет) без безпосереднього спілкування з постачальником фінансових послуг.

В роботі дістала подальшого розвитку систематизація детермінант трансформацій конкурентних механізмів глобального фінансового ринку під впливом діджиталізації, до якої включено: зростання ролі нових небанківських конкурентів на роздрібному банківському секторі (компаній FinTech та BigTech), що значно змінює його конфігурацію з погляду

платіжних рішень та надання консультативних послуг на ринках капіталу, а також очікувань споживачів; інтеграцію банківських установ та компаній FinTech, що посилює конкуренцію на банківських ринках у короткостроковій перспективі, розширює доступ до інформації про уподобання та запити клієнтів, підвищує конкурентоспроможність постачальників послуг і продуктів за рахунок збільшення клієнтоорієнтованості, в той же час збільшуючи ризики наслідків цифрових розривів серед споживачів банківських послуг.

У розділі 2 «Аналіз процесу глобальної фінансової діджиталізації» автором проведено аналіз сучасних викликів трансформацій на глобальному фінансовому ринку, що дозволило зробити висновок про те, що цифрова трансформація пропонує традиційним банкам базуватися на основних сильних сторонах для досягнення стійких результатів шляхом поліпшення наявної клієнтської бази та операційних можливостей, посилення залучення та використання великих даних для відображення та реактивного планування потреб клієнтів. Посилення конкуренції на ринку електронних фінансів відбувається в міру зростання масштабів залучення банків до системи інтернет-банкінгу. Фінтех-стартапи та банки-челенджери певною мірою здобувають конкурентну перевагу над традиційними банками, завдяки застосуванню гнучких та клієнтоорієнтованих цифрових технологій, що створило можливості та виклики для зростання простору безготівкових розрахунків, пришвидшення цифрових трансформацій у діяльності великих традиційних банків, поєднання мультидисциплінарних підходів партнерських відносин з технологічними інноваціями FinTech. Очевидно, що традиційні банки рухаються до співпраці з FinTech-компаніями, а не до розробки власних рішень, користуючись перевагами технологічних інновацій, часто заощаджуючи витрати та час завдяки партнерству, венчурному капіталу, приватному капіталу або злиттю та поглинанню.

Застосування авторського кількісного інструментарію оцінки залежності впливу основних показників динаміки світового фінансового ринку на цінові тренди на найбільш поширені криптовалюти уможливило встановлення, по-перше, високої залежності цін на криптовалюти від загальних трендів на фондових ринках, психологічних спекулятивних маніпуляційних дій з боку головних гравців ринку цифрових технологій, по-друге, - високу щільність зв'язку між ціновими трендами найбільш поширених криптовалют (Біткоїн та Ефіріум).

Дисертантом зроблено висновок, що сьогодні в Україні існує законодавча невизначеність щодо діяльності, пов'язаної з віртуальними валютами (криптовалюти), включно з їх юридичним статусом, оподаткуванням операцій з ними, можливістю укладення смарт-контрактів (контракт, укладений за допомогою спеціальних комп'ютерних алгоритмів та його виконання здійснюється в автоматичному режимі); не досягнуто адекватної інфраструктурної готовності до збалансованого впровадження цифрових фінансів. Запровадження заходів убезпечення споживачів на ринку цифрових валют в Україні має передбачати: впровадження технології блокчейну в державні реєстри; легалізацію майнінгу та залучення України до міжнародної діяльності криптовалютних бірж; створення моделі оподаткування в цій галузі; реалізацію рекомендації Міжнародної групи з боротьби із відмиванням грошей в українському законодавстві.

У розділі 3 «Вплив діджиталізації глобальної фінансової системи на інклюзивний розвиток країн» автором удосконалені теоретичні засади дослідження ефектів цифрових фінансів у інклюзивному розвитку країн, а саме: узагальнено канали позитивного впливу (зниження ризику проциклічності; значне збільшення кількості малих заощаджень; доступ до формальних фінансів; доступ до глобальних ланцюгів створення вартості, пропозиції товарів і послуг; зменшення асиметричності інформації про

кредитні можливості та можливості заощадження й інвестування; формування неформальної страхової мережі) та загроз цифрових фінансів для інклюзії (наявність розриву між доступністю фінансів та їх використанням; втрата конфіденційності інформації; недостатня фінансова та цифрова грамотність; загроза кібератак на фінансові кошти та рахунки й шахрайства).

Запропонований та емпірично апробований авторський алгоритм моделювання індикаторів розвитку цифрових фінансів з метою максимізації значень показників інклюзивного розвитку країн з низьким рівнем доходів включає такі кроки: визначення наявності зв'язків між показниками, що характеризують розвиток цифрових технологій, цифрових фінансів, соціально-економічний розвиток країн та інклюзії шляхом застосування методу кореляційно-регресійного аналізу (за групами країн залежно від рівня доходів), застосування методу кластерного аналізу з метою групування країн за рівнем показників, що характеризують розвиток цифрових технологій, цифрових фінансів, соціально-економічний розвиток країн та інклюзії; моделювання оптимальних значень показників, що характеризують рівень розвитку цифрових фінансів з метою максимізації показників інклюзії шляхом застосування методу системно-динамічного моделювання.

Проведений порівняльний аналіз національних практик регулювання розвитку діджиталізації фінансових систем дав можливість автору розвинути *підходи до формування механізмів регулювання обігу цифрових грошових коштів*: на глобальному рівні: заходи захисту споживачів, запобігання відмиванню грошей та шахрайству; на національному рівні: створення механізмів захисту та гарантування життєво важливих інтересів держави, суспільства і людини у кіберпросторі шляхом обов'язкового ліцензування операторів цифрових грошових коштів, забезпечення з боку регуляторних органів жорсткого контролю за дотриманням кодексу етики та чинного законодавства з боку операторів цифрових грошових коштів, обов'язкової

ідентифікації операторами клієнтів-фізичних осіб та перевірка існування клієнтів-юридичних осіб, дотримання операторами вимог до ведення постійного моніторингу обліку цифрових грошових коштів, підзвітності операторів про підозрілі транзакції, обов'язкового застосування операторами заходів посиленої перевірки клієнта: пошуку додаткової інформації про клієнта; пошуку інформації про джерело фінансування або статки клієнта, пошуку інформації про підстави запланованих або проведених транзакцій, посиленого моніторингу транзакцій із використанням високоризикованих продуктів, послуг та каналів, збору додаткової документації, даних або інформації, вживання додаткових заходів для перевірки одержаної документації, встановлення лімітів транзакцій, посилення засобів внутрішнього контролю високоризикових ділових відносин тощо.

Ключові слова: глобальна діджиталізація, світова фінансова система, цифрові трансформації, цифрові фінанси, FinTech, електронний гроші, електронний банкінг, криптовалюти, інклюзивний розвиток країн.